

BELGISCHE SENAAT

ZITTING 1986-1987

13 NOVEMBER 1986

Voorstel van wet tot wijziging van de artikelen 144 en 145 van het Burgerlijk Wetboek**(Ingediend door Mevr. Herman-Michielsens c.s.)**

TOELICHTING

Artikel 144 van het Burgerlijk Wetboek bepaalt de leeftijd vanaf welke de man en de vrouw huwelijk mogen aangaan. Hierbij rijst de vraag waarom voor beide partners een onderscheid in leeftijd werd gesteld en behouden, terwijl in de meeste landen de huwbare leeftijd voor man en vrouw reeds lang bij wet werd gelijkgesteld. In de huidige tijdsomstandigheden, met een onmiskenbaar sterk gewijzigd maatschappelijk inzicht, blijkt het verhogen van de huwbare leeftijd voor de vrouw meer dan verantwoord. In nage-noemde landen werd de huwbare leeftijd voor de vrouw op minstens 18 jaar gesteld en in sommige daarvan zelfs hoger: groothertogdom Luxemburg, Groot-Brittannië, Ierland, Duitsland (zowel in de Bonds- als in de Democratische Republiek), Zwitserland, Italië, Liechtenstein, Denemarken, Noorwegen, Zweden, IJsland, Roemenië, Bulgarije, Hongarije, Joegoslavië, Polen, Israël, U.S.S.R., Turkije, Griekenland, Japan, Indonesië, enz.

Niemand zal betwisten dat inzake huwelijk tal van elementen pleiten in de richting van een weloverwogen handelen. Ook niemand zal betwisten dat de vrouw hierbij als gelijkwaardige partner aan bod dient te komen. Louter biologische factoren, zoals de geslachtsrijpheid en de mogelijkheid tot het baren van kinderen kunnen niet verder als uitsluitende of overwegende criteria tot huwelijksbekwaamheid en -bevoegdheid worden aanvaard. Waar in het vroeger Belgisch huwelijksrecht aan de vrouw weinig rechten en verantwoordelijkheden werden toebedeeld, werden hierin

SENAT DE BELGIQUE

SESSION DE 1986-1987

13 NOVEMBRE 1986

Proposition de loi modifiant les articles 144 et 145 du Code civil**(Déposée par Mme Herman-Michielsens et consorts)**

DEVELOPPEMENTS

L'article 144 du Code civil fixe l'âge à partir duquel l'homme et la femme peuvent contracter mariage. On peut se demander pour quelle raison on a établi et maintenu une différence d'âge entre les deux partenaires, alors que dans la plupart des pays la loi a déjà unifié depuis longtemps l'âge nubile de l'homme et de la femme. A une époque telle que la nôtre, compte tenu d'une vision de la société qui a connu une évolution incontestablement profonde, il est plus que justifié de relever l'âge du mariage pour la femme. Dans les pays ci-après, la nubilité de la femme a été fixée à 18 ans au moins et même, dans certains cas, à un âge plus élevé: grand-duché de Luxembourg, Grande-Bretagne, Irlande, Allemagne (la République fédérale comme la République démocratique), Suisse, Italie, Liechtenstein, Danemark, Norvège, Suède, Islande, Roumanie, Bulgarie, Hongrie, Yougoslavie, Pologne, Israël, U.R.S.S., Turquie, Grèce, Japon, Indonésie, etc.

Nul ne contestera qu'en matière de mariage, de nombreux éléments plaident dans le sens d'une démarche mûrement réfléchie. Nul ne contestera non plus qu'en cette matière, la femme doit être traitée en partenaire égale. Des facteurs purement biologiques tels que la maturité sexuelle et la possibilité de mettre des enfants au monde ne sauraient être admis plus longtemps comme des critères exclusifs ou déterminants de l'aptitude et de la capacité au mariage. L'ancien droit matrimonial belge n'attribuait guère à la femme de droits et de responsabilités, mais la loi du

sedert de wet van 30 april 1958 zeer ingrijpende wijzigingen tot stand gebracht. De huwbare leeftijd werd evenwel nooit aan deze evolutie en de hieruit voor de vrouw voortvloeiende verantwoordelijkheden aangepast en kadert nog steeds in een geheel van voorbijgestreefde en reeds lang opgeheven wetteksten, waarin artikel 212 van het Burgerlijk Wetboek o.m. nog luidde: « De man is aan zijn vrouw bescherming, de vrouw aan haar man gehoorzaamheid verschuldigd. »

Wanneer het gezin de basiskern vormt van ieder ordelijk gestructureerde maatschappij en de wetgever hiertoe het huwelijk als basisvormend element erkent, behoort het tot haar imperatieve opdrachten die middelen aan te wenden waardoor de duurzaamheid van het huwelijk het meest wordt gewaarborgd. Oordeelkundigheid in besluitvorming kunnen in dit geval zeker niet los worden gezien van een minimale levenservaring en leeftijdsgebonden verantwoordelijkheidszin. Is het niet utopisch te stellen dat de nodige garanties hiertoe reeds op 15-jarige leeftijd aanwezig zijn? De vraag dient hierbij gesteld of de op 15-jarige leeftijd thans in wezen door de wetgever toebedeelde verantwoordelijkheid tot het stichten van een gezin nog wel te verenigen is met de getroffen maatregel tot verlenging van de schoolplicht tot op een leeftijd die hoger ligt dan de huwbare leeftijd van de vrouw. Het behoort dan ook niet tot de opdrachten van de wetgever om middels de door haar te stellen regels, zelfs bij een zich voordoende zwangerschap, faciliteiten te creëren of verder in stand te houden die leiden tot een meestal onoverwogen uit louter maatschappelijk opzicht tot stand gebracht huwelijk. Ook blijkt het op een al te jeugdige leeftijd nog regelmatig voor te komen dat huwelijken tot stand komen onder morele dwang of uit eerbied voor het ouderlijk gezag. Dit blijkt des te meer het geval te zijn wanneer hierdoor een op het familiale vlak meestal weinig op prijs gestelde confrontatie met de (jeugd)rechtbank kan worden vermeden (artikelen 372, 373, 375, 376 en 377 van het Strafwetboek, wat betreft de aanranding op de eerbaarheid en de verkrachting van minderjarigen). Veeleer dan er door inertie haar stilzwijgende goedkeuring aan te hechten, behoort het tot de opdrachten van de wetgever om ook tegen al dergelijke zich nog steeds voordoende dwangmatige verbintenissen, die in geen enkel opzicht beantwoorden aan de essentie van het huwelijk, al haar beschikbare middelen en bevoegdheden aan te wenden. Door de in dit voorstel beoogde verhoging van de huwbare leeftijd zou de beoordeling over de tot huwelijk vereiste ernstige waarborgen wat de al te jeugdige partners betreft, in ieder geval mede afhankelijk worden gesteld van de daartoe bevoegde overheden (rechterlijke en bestuurlijke).

Wordt bovendien nog in acht genomen de bredere bekendheid en verspreiding van tal van anticonceptieve middelen en methodes en ook het gewijzigd maatschappelijk inzicht wat betreft de voorheen uiterst pejoratieve benadering van het ongehuwd moederschap, dan dient geconcludeerd dat de gelijkstelling van de huwbare leeftijd voor de vrouw zoals voor de man op 18 jaar niet alleen beantwoordt aan het principe van de gelijkwaardigheid van beide partners,

30 avril 1958 a profondément modifié cette situation. Cependant, l'âge nubile ne fut jamais adapté à cette évolution et aux responsabilités qui en découlent pour la femme et il correspond toujours à un ensemble de dispositions légales désuètes et depuis longtemps abrogées, dans lequel l'article 212 du Code civil, notamment, stipulait encore: « Le mari doit protection à sa femme, la femme obéissance à son mari. »

Si la famille constitue la cellule de base de toute société bien structurée et que, dans cet ordre d'idées, le législateur reconnaît au mariage une valeur fondamentale, il a pour devoir impérieux de mettre en œuvre les moyens de nature à garantir au maximum la durée du mariage. Le discernement devant la décision à prendre est assurément indissociable d'une expérience minimum de la vie et d'un sens des responsabilités qui ne s'acquiert qu'avec l'âge. N'est-il pas utopique de prétendre qu'on réunit à 15 ans les garanties nécessaires? On doit se demander si le sens des responsabilités requis pour fonder une famille, que le législateur, aujourd'hui, suppose exister à l'âge de 15 ans, est encore compatible avec la décision de prolonger la scolarité obligatoire jusqu'à un âge plus élevé que l'âge nubile de la femme. Il n'appartient donc pas au législateur de créer ou de préserver par les règles qu'il fixerait, fût-ce en cas de grossesse, des facilités conduisant au mariage de manière généralement irréfléchie, et ce pour des considérations d'ordre purement social. Il apparaît également qu'à un âge trop précoce, des mariages se contractent encore régulièrement sous la contrainte morale ou par respect de l'autorité parentale. Tel semble être spécialement le cas lorsque cette solution permet d'éviter une confrontation avec le tribunal (de la jeunesse) qui n'est généralement guère appréciée au niveau familial (articles 372, 373, 375, 376 et 377 du Code pénal, concernant l'attentat à la pudeur et le viol des mineurs). Plutôt que d'y donner par inertie un consentement tacite, le législateur a pour devoir de mettre également en œuvre tous les moyens et les prérogatives dont il dispose pour s'opposer à toutes les conventions forcées de ce genre qui ont encore cours aujourd'hui et qui ne répondent en aucune manière à l'essence du mariage. Le relèvement de l'âge nubile que propose la présente proposition aurait en tout cas pour effet, à l'égard des partenaires trop jeunes, de faire participer les autorités (judiciaires et administratives) compétentes à l'appréciation des garanties sérieuses requises par le mariage.

Si l'on considère en outre les progrès de l'information concernant les divers moyens et méthodes contraceptifs et de leur diffusion ainsi que le changement intervenu dans l'attitude autrefois extrêmement péjorative de la société à l'égard de la maternité extraconjugale, on ne peut que conclure que l'uniformisation de l'âge nubile, désormais fixé à 18 ans pour la femme comme pour l'homme, répond au principe de l'égalité des deux partenaires et qu'en outre cette

maar naar de zich voordoende evolutie meer dan noodzakelijk en verantwoord is.

Wat betreft artikel 145 van het Burgerlijk Wetboek blijkt een decentralisatie van de thans aan de Koning toebedeelde bevoegdheid inzake ontheffing van de bij artikel 144 gestelde leeftijdsvoorwaarde in het belang te liggen van het dringend karakter van een zich in hoofdzaak wegens zwangerschap voordoend aantal gevallen. Hierbij dient gesteld dat de aan de Koning toebedeelde opdracht nog dagtekent uit de periode van vóór de totstandkoming van de jeugdrechtsbanken waarvan niemand het nut en de degelijkheid in prestaties inzake familierechts- en jeugdproblematiek nog zal betwisten. Trouwens blijkt het advies van de parketten bij bedoelde rechtsbanken ter zake doorgaans bepalend.

Een toekenning van de betreffende beslissingsbevoegdheid aan de jeugdrechtsbanken zou dan ook een zeer gewenste en aanzienlijke inkorting van de procedure tot gevolg kunnen hebben. Deze ligt trouwens in de lijn van de bevoegdheden zoals zij deze inzake huwelijks toestemming thans reeds uitoefenen (wet van 8 april 1965, artikelen 148, laatste lid, en 160bis van het Burgerlijk Wetboek).

Bovendien zou hierdoor ook de vrees worden weggenomen voor een overbelasting van de centrale administratie door een desvoorkomend verhoogd aantal aanvragen tot ontheffing als gevolg van de in dit voorstel beoogde leeftijdsverhoging.

L. HERMAN-MICHELSENS.

**

VOORSTEL VAN WET

ARTIKEL 1

Artikel 144 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen als volgt :

« *Artikel 144.* — De man en de vrouw mogen geen huwelijk aangaan vóór zij de volle leeftijd van achttien jaar hebben bereikt. »

ART. 2

Artikel 145 van het Burgerlijke Wetboek wordt vervangen als volgt :

« *Artikel 145.* — De jeugdrechtsbank kan echter, om gewichtige redenen, ontheffing van deze vereiste verlenen. »

L. HERMAN-MICHELSENS.
E. CEREXHE.
J. H. BOSMANS.
J. VANDERMARLIERE.
M. VAN DAELE.

mesure est plus que nécessaire et justifiée en fonction de l'évolution actuelle.

En ce qui concerne l'article 145 du Code civil, une décentralisation du pouvoir actuellement confié au Roi d'accorder dispense de la condition d'âge fixée à l'article 144, paraît être dans l'intérêt du caractère d'urgence d'un certain nombre de cas qui se présentent principalement pour raison de grossesse. Il convient de noter que la tâche confiée au Roi date encore de la période antérieure à la création des tribunaux de la jeunesse dont personne ne contestera l'utilité et la qualité du travail dans le domaine du droit familial et des problèmes que pose la jeunesse. L'avis rendu par les parquets auprès de ces tribunaux s'avère d'ailleurs généralement déterminant en la matière.

L'attribution de ce pouvoir de décision aux tribunaux de la jeunesse pourrait donc avoir pour effet de raccourcir sensiblement et très opportunément la procédure. Cette attribution se situerait d'ailleurs dans le droit fil des compétences que ces tribunaux exercent déjà en matière de consentement au mariage (loi du 8 avril 1965, articles 148, dernier alinéa, et 160bis du Code civil).

D'autre part, cette mesure rendrait sans objet la crainte de voir l'administration centrale surchargée par une augmentation éventuelle du nombre des demandes de dispense à la suite du relèvement d'âge envisagé par la présente proposition.

**

PROPOSITION DE LOI

ARTICLE 1er

L'article 144 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« *Article 144.* — L'homme et la femme ne peuvent contracter mariage avant dix-huit ans révolus. »

ART. 2

L'article 145 du Code civil est remplacé par la disposition suivante :

« *Article 145.* — Néanmoins, il est loisible au tribunal de la jeunesse d'accorder des dispenses d'âge pour des motifs graves. »